

Saiknee & Atveerta

Latvijas, Eiropas un Pasaules Romu (Čigānu) -
Psiholoģiski bāzēta (mikro) apskata –
aktualitāte, informācija, mikro-pētījuma,
modelēšana, prakse darbība –

Biļetens.

Materiāls ir autora radīts paustais saturs, viedoklis, redzējums.
Biļetena materiāls ir autora īpašums. Atsauce obligāta izmantojot
Biļetena smeltās idejas, domas un papildus informāciju.

Nr. 6

2016. gada oktobris

Biļetens "Saiknee&Atveerta" ir pielikums "Vidusdaugavas NVO e-avīzei",
lai sāktu aktualizēt Latvijas čigānu jautājumus psiholoģijas griezumā.
Autors: Andris Tertats

Nr. 6 Romu Psiholoģiskie Jautājumi

Kopš 90' gadiem ir notikušas daudzas pārmaiņas. Labas, ļoti labas. Arī romu domas un idejas kopumā ir uzlabojušās. Šis jautājums ir dziļas analīzes vērts – *kas deva sākuma impulsus, iniciatīvu romu darbībai, vairāku ieguldījumu, lai Latvijas romu situācija uzlabotos; vai romi paši izrādīja lielāku interesi, lai rūpētos par sevi, vai valsts (LR atbildīgās institūcijas par Mazākumtautībām un Integrācijas jautājumiem) deva dzinuli tam, lai romi Latvijā sāktu rūpēties par savējiem?!* Šeit ir tāda dilema. Katrā ziņā, abas no pusēm iegulda daudz uzmanības tam. *Līdzīgi ir Spānijā, kad neviens nevar īsti pateikt, kas sākās pirmais Spāņu Flamenco vai tomer Gitanos Flamenco?! Gitanos Flamenco tapa spāņu flamenco. Flamenco ir oriģināls muzikāls (dziedāšanas un dejas uzvedības īpatnējs priekšnesums) stils. Pie Romu Jautājuma rezultāta piestrādāja abas no pusēm. Valsts nespētu iegūt skaidrāku priekšstatu bez romiem, un otrādi, romu biedrības un piedāvājuma veidi būtu aprūtinošāki bez LR specializētām institūcijām.*

Pilsētā un ciematā ir vienmēr kāds romu pārstāvis, kurš zina, prot, spēj un pazīst daudzus citus romus. **Romu Aktivātors** ir pašu romu vidē izvēlēts vai formāla statusa veida (dibinot biedrību) romu pārstāvis.

**Avoti uzrāda, ka 2000.gadā Romi Latvijā bija –
8205 cilvēku, bet 2016.gada - 5297.
Oficiāli minēts, ka 6 - Romu Līderi bija
2006.gadā, bet 2016.gadā minēti – 7 Latvijas
līderi un eksperti.**

1.daļa *Latvijas čigānu Domas* *Aktivātori*.

- redzamākie un spilgtākie, pretrunīgākie un talantīgākie, izglītotākie un pašu radītas pozīcijas, romu un Latvijas sabiedrības - uzskatu paudēji, iedvesmotāji, domas impulsu nesēji un novadītāji. Tas ir dažādas kvalitātes līderisms, dažāda līmeņa vadītāji, situācijas ietekmētāji, eksperti, organizatori, sadarbības partneri, čigānu ideju aktualizētāji. **Šie ir romu pārstāvji, kuri aizskar, padara praktiski dzīvas jebkadas domas un idejas, šie romi ir pirmuzsācēji un ideju iniciētāji reālajā dzīvē. Šie ir praktiķi, nevis teorētiķi.** Viņi ir pamata uzskatu un viedokļu dibinātāji un romu un sabiedriskās domas bāzes veidotāji. Aktivātors ierosina savu darbību aiz dziļas vajadzības pret tautu, vai paša interesē, valsts ierosinājuma vai paša attīstības motivācijas dzīti, lai piedāvātu kā romiem, tā Latvijai plašākas romu īpatnības un attīstītu perspektīvas. Tie ir roma cilvēki, kuri izlien ārpus savas personīgās dzīves un ģimenes un piedāvā plašākā gaismā, un tie saista domas un piedāvājumus ar romiem vai Latvijas valsti, vai starpkulturāli, interdisciplināri, starp valstīm utml.

Saiknee &Atveerta apskata analīzes ietvarā novelk robežu starp roma sabiedrības un kultūras, politikas veidošana ar aktivātoru personīgo dzīvi un privātiem uzskatiem. **Saiknee &Atveerta** piemin tikai saistībā ar Latvijas Roma publisko telpu, kad *aktivātors* ir citēts, redzēts un minēts publiski pieejami. **Saiknee &Atveerta Aktivatora** pozicionēšana un uzstādījums, kā Latvijas Roma domas un idejas iesācējs - bāzes veidotājs. **Saiknee &Atveerta** saskata katram *Aktivatoram savu atšķirīgu pozicionēšanu. Aktivātors ir Romu (čigānu) aptverot visas romu dzīves jomas - iekustina, iedvesmo, injicē, ierosina tās - morālai, tiesiskai, sociālai, komunikatīvai, izzinošai, praktiska utml. kāda šaurāka jautājuma, problēmas, jomas vai aspekta sākšanai jeb piedzimšanai.*

Roma Aktivātors ir Roma (čigānu) cilvēks. Aktivātors ir tilts starp savu tautu un plašo sabiedrību un nacionālām interesēm un vajadzībām. Vai Latvijā ir čigānu Barons? Saiknee &Atveerta atbild: nav.

Čiganu Barons ir čigānu kultūras nostāstu met-aforas tēls. Līdzīgi kā Tautas pasakā - 3 dēli, divi gudri un trešais muļķītis. Par Čigānu Barona neeksistēšanu atbilde pamatojas uz saņemtām atbildēm no romu kultūras dziļākiem pazinēju uzskatiem. Tik pat **Čigānu Barons** varbūt jebkurš Roms, kurš ir sasniedzis labus un augstus rezultātus sportā, izglītībā, milzīgā cieņā no romu tautas pārstāvjiem vai iekrāti milzīgi finansiālie resursi, vai arī, pieder liels skaits īpašumu. Čigānu Barona apskats tiks analizēts citas reizes atsevišķi.

Latvijā un Eiropā Romi kļuvuši atvērtāki, zinošāki un sociāli aktīvāki. Pateicoties politiskam, ekonomiskam un imigrācijas izmaiņām, arī čigānu tauta no sevis ieguldījusi uzmanību, lai paceltos finansiāli augstāk, drošāki pret dažādām negācijām un sociāli aizsargātāki.

Lai veiktu pētījumus vai rakstu un kādu izzinošu skaidrojumu par romiem ikreiz ir nepieciešams vispirms kontaktēties un uzrunāt **Aktivātoru**. Tas ir kāds fiziski, intelektuāli, ar psiholoģiskām īpašībām, plašs kontaktu ziņā, or-

gnizatoriskām spējām, materiāli un vertīgām mantām nodrošināts, Roms (čigāns). Šis cilvēks romu vidē un Latvijas valstī, vai pilsetā, novadā un pagastā pazīstams, jo **spējis pierādīt, ka kompetenta persona, vai izglītots čigāns. Čigāni Romu Aktivātoru ciena un ieklausās, meklē emocionālu atbalstu un skaidrojumu, kad darīšana ar pašvaldības vai valsts iestādēm.**

Vēsturiski autoritātes tika uzskatīti vecvecāki vai gados vecāki romi. Vairākās ģimenēs vēl ir saglabājušās senatnīgas pazīmes, tomēr, tās ieguvušas šaurāka apjoma nozīmi, jo nespēj papildīt palīdzības lūdzējam nepieciešamās vajadzības. Mūsdienās šāda forma pamazām izzūd un iegūst augstākas (citas kvalitātes) un birokrati-

skus formulējumus. **Par Autoritāti** biežāk apzīmē personu, kurai sekot (izglītība, ģimene u.c.). Šis apzīmējums īsti neder minētā apskatā. **Romu Aktivātori ir mīlēti un var arī nebut dziļā cieņā, bet viņu uzskatus, idejas un domas**

izmanto, lai argumentētu, **parliecinoši iedvesis priekšstatot** romu dažādības. **Romu tu** un sevi iecēlis un nodēvē **Aktivātori** ir formāli sakādos vizuāli un ausīm saistošos nieguši cieņu, sociālo statusu un karapzīmējumos. Tādos, ko romi vēlas jeras līmeni un neformāli, kad akun grib dzirdēt – biedrības vadītājs, tivātors izmanto apkārtnes sabie- mācītājs, romu izvirzīts līderis padrības nezināšanu, roma cilvēka gastā vai pilsētā, gados vecāks vīrs/ grupas domāšanu, vai apveltīts ar sieva, kuri vēsturiski apliecinājuši kādām psiholoģiskām īpatnībām, kā cieņu un plašas spējas sniegt atbalstu arī, īsākā vai ilgākā laikā piedāvājis romiem dažādos jautājumos.

romiem taustāmu risinājumu,

- Romu Psiholoģijas jautājuma** 5. **Romu Aktivatora bagātības** ap-
apskatā **Romu Aktivators** romu mēriem (dārga tehnika, īpašums un skai-
saimē klasificējams pēc šādiem drās naudas pieejamība)
- kritērijiem:
6. **Romu Aktivatora spēja saglabāt**
- Vairumā romu cilvēku **cieņas pārsva-** **dziļas saiknes** ar dzimtu un īsteno romu
ra dominante par **Roma Aktivatoru**, (čigānu) dvēseles garu
7. **Romu Aktivators** ir **profesionāls**
- Romu Aktivatora** īpaša **vecuma** kādā romu vidē populārā profesionālā
nozīme, (vecākā vecumam tic vairāk) nozarē
8. No **Romu Aktivatora** saņemt
3. **Romu Aktivatora** paša **personīgā** **aizsardzību un drošību, patvērumu, atbals-**
sanieguma līmeņa, **tu** (visu, kas apdraud “parasto romu”)
4. **Romu Aktivatora** demonstrētām **spējām, talanta un zinašanu** apjoma (romu vidē)

Saiknee &Atveerta tika **mu Psihologijas jautājuma** aktual-parcilāti daudzi raksti un materiāli, izēšanas pamatojumu.

video. Publiski pieejami materiāli, Neskatoties uz **Romu Aktivatora** kuros **Roma Aktivators** izsakās, personības un darbības pretrunībām demonstrē un raksturo tā laika perioda, romu kultūrvidei, psiholoģiska jautājuma kontekstā, ļoti svarīgas idejas, domas un ģeneāli ieteikumi visiem romu pētniekiem un Latvijas Valsts romu jautājuma veicinātājiem.

Šie **Romu Aktivatori** ir pazīstami kā romu eksperti vai vadītāji Latvijā. **Saiknee &Atveerta** atlasīja tās idejas un domu graudus, kuri ir ģeniāli un oriģināli. Izvēlētie citāti no teksta, nemainītā veidā iezīmē *romu etnisko-socialo un etno-psiholoģisko pamatu*, un pēc būtības, ļoti tuvu saista ar **Ro-**

līdz pašreizējam brīdim.. **Saiknee &Atveerta** uzskata minētos **Romu Aktivatorus** par ļoti talantīgiem, spējīgiem un cenošiem romiem Latvijā. Viņu sniegumos ir jūtams temperaments, sava individuāla gudrība un Latvijas romu patriotisma pieskaņa.

Populārākie Latvijas Romu Aktivātori

Osvalds Jezdovskis

Mēs centīsimies atgriezt čigānus atpakaļ Latvijā, mēs gribam piedāvāt darbu celtniecībā, mēs gribam palīdzēt mūsu tautības cilvēkiem

97% Latvijā dzīvojošo čigānu ir Latvijas pilsoņi, tāpēc arī kongresam būtu jānotiek latviešu valodā.

Anatolijs Berezovskis

Šāda žurnālistu attieksme kultivē nevienlīdzīgu attieksmi un aizskar visu čigānu kopienu

Senajā Ēģiptē Saules dievu sauca par Ra. Un mēs esam tauta, kas mīl spīduļus – zeltu, un Saule mums atgādina par zeltu. Vārds "roms" ir atvasinājums no ēģiptiešu «Ra»

Kopš 1991. gada ir izdotas sešas vēstures mācību grāmatas un tikai vienā minēts, ka holokausts vērstas ne tikai pret ebrejiem, bet arī čigāniem. 2002. gadā mums solīja, ka vēsturnieku komisijā, kas pēta šos noziegumus, tiks iekļauts arī romu tautības pārstāvis, taču līdz šai dienai neesam saņēmuši nekādu atbildi.

90% lietu, kurās iesaistīti romi, tiesas izskata subjektīvi pēc tautības, nevis pēc būtības.

A.B. un Jelgavas čigānu kultūras biedrības priekšsēdētājs **Haralds Didžus** uzsvēra, ka čigānu kopienai ir nepieciešams mērķis, uz ko tiekties.

Nepārkāpsim tās tradīcijas, kas ir iekaltas akmenī.

Dainis Krauklis

Romiem jāsaprot, ka izglītībai ir milzīga nozīme. Tas ir ceļš uz labklājību.

... par atzīmēšanas dienām (8. maijā – Starptautiskajā Nacisma sa-

grāves un II Pasaules kara upuru piemiņas dienā) bija aizrakstījis Prezidentei Vairai Vīķei-Freibergai vēstuli ar ierosinājumu, ka vajadzētu šo dienu atzīmēt kā sēru dienu, taču nesaņēma atbildi – vispār nekādu...

Izglītība ir atslēga uz darba devēja durvīm, labāku dzīvi un nākotni. Ja Jums nav izglītības, uz ko Jūs varat cerēt?

Sociālos jautājumos un citos aspektos vajag nopietnas darbības, lai veicinātu romu labklājību, nevis dzīvošanu vai pat izdzīvošanu Latvijā.

Vjačeslavs Neļjodovs

Čigāni lielākoties dzīvo nabadzībā un viņi tik daudz nedomā par mācībām, bet gan par to, kā nodzīvot šo dienu. Bet valstij ir jādomā, ko darīt! Jo laikā, kad tik ļoti trūkst darbaroku, tā vietā, lai ievestu strādājošos no ārzemēm, jāapjēdz, ka arī čigāni ir mūsu rezerves. Tā taču ir vesela armija!

Savine Kolomenska

«neviens latviešu pedagogs neizdarīs to, ko spēj čigāns – sabalansēt pilsonisko patriotismu ar čigānisko!»

Čigāniem nekad nav bijusi pieņemama narkomānija un vēl jo mazāk prostitūcija, bet nu jau ir dzirdēts, ka viņi nodarbojas pat ar to! Un viss tikai apburtā loka dēļ: nav izglītības – nav darba – nav iztikas

«mums jau nevajag daudz: vajag nedaudz vairāk uzmanības, nedaudz nopietnāku attieksmi kā pret tautu, un rēķināties kā ar etnisku grupu!»

Normunds Rudevičs

Latvijas čigāni daudzās jomās bijuši pionieri – ciganoloģijas jeb zinātnes par romiem pamatlicējs pasaulē bija Latvijas čigāns Aleksandrs Belugins jeb Ļeksa Mānušs, kurš arī ir pirmās čigānu ābece autors. Kopā ar Kārli Rudeviču

vācu laiki, kad 70% čigānu nogalināja

no nacistu rokām tika iznīcināti aptuveni 2 miljoni čigānu.

2012. gadā, kad Angela Merkele oficiāli atklāja memoriālu Romu holokausta upuru piemiņai Berlīnē, netālu no Bundestāga.

2. augustā pieminam romu holokausta atceres dienu – Mudaripen

migrantu ieplūšanu no Moldovas un Rumānijas, kur čigānu

„profesija” ir ubagošana

vismaz puse Latvijas čigānu ir aizbraukuši no valsts.

Eiropas projektā, kas paredzēts romu integrācijai un kam piešķirti 26,5 miljardi eiro Eiropas struktūrfondu naudas

Atklātas diskriminācijas nav, bet nevaru neatzīt, ka slēptā veidā tā tomēr pastāv

Katrs Latvijas čigāns prot vismaz trīs valodas. Ja dzīvojam Latvijā, uzskatām par savu pienākumu zināt šīs valsts valodu, taču neaizmirstam arī savējo, ko lietojam ikdienā

Kaspars Arhipovs

„Blāzmiņā” par audzinātāju strādāja arī viens no retajiem bērnudārza audzinātājiem vīriešiem – Kaspars Arhipovs. Viņa izglītība atļauj gan strādāt sākumskolā, gan pasniegt mūziku vidusskolā, bet ar trīsgadniekiem viņš strādā pirmo reizi.

darbojies Sabiles Kultūras nama teātrī, kā arī vadījis pulciņus Sabiles vidusskolas specializētajai romu klasei. Kaspars ir aktīvi darbojies kā dažādu ar romu integrāciju saistītu projektu vadītājs, dalībnieks un pasākumu organizators

Vinam vairāk kā astoņu gadu pieredze projektu vadībā. Kaspars ir lektors, pasniedzējs.

Kaspars uzskata, ka būtiska ir arī projekta perspektīva romu integrācijai sabiedrībā

Skaidrojot skolas neapmeklēšanas iemeslus, Arhipovs norāda: "Ļoti bieži tas ir atkarīgs no tā, kāda ir ģimenes nostāja izglītības jautājumos. Tas vērojams gan romu ģimenēs, gan latvieši ģimenēs, taču, lai veidotu savu profesionālo karjeru, ir nepieciešama izglītība. Pieaugušie bērnus var motivēt un rādīt labu piemēru."

Noslegumā Saiknee & Atveerta ieskats kā masu mediji padara dzīvus etnisko stereotipus un noskaņo Latvijas sabiedrību, kādā no pusēm. *Latvijas Cilvēktiesību Centra*, pētniece, **Sigita Zankovska - Odina**: Pētījumā secināts, ka čigāni atspoguļojumā dominē 44% pozitīva attieksme un 32% neitrāla. Latvijas medijos visbiežāk čigāni ir aplūkoti Latvijas kontekstā. Latvijas medijos čigānus saista ar iekļaujošu diskursu 54%. Mediji vislielāko uzmanību ir pievērsuši sadzīves un sociāliem jautājumiem. Mediji turpina izcelt romus kā likumpārkāpējus. (*Romu atspoguļojums Latvijas medijos, 2013.-2014.gada monitorināg rezultāta apkopojums*).

«Čigāni (romi) Latvijā» konkursā par labāko skolotāju atzīta Ineta Vanaga no Valmieras. Balva **"Labākais skolotājs - Laču Mānuš"** pasniegšana Valmieras speciālās pirmsskolas izglītības iestādes (PII) "Buratīno" skolotājai **Inetai Vanagai** par aktīvu darbu un ieguldījumu čigānu bērnu izglītībā. **Veicināšanas balva** piešķirta Jelgavas PII "Pasaciņa" skolotājai **Ligītai Sunītei**.

Andris Tertats piedalīsies apmācību treniņā:

"On the Road Again?" Gypsies, Roma, Travellers Accommodation Training Day - 16th November 2016, Bangor, North Wales

This course is suitable for anyone interested in ensuring that their accommodation services are inclusive and accessible for the Gypsy, Roma and Traveller communities. It would be particularly useful for those who work in Planning, Housing and Accommodation, Equality, Health, Education, Social Services, Public Health and the [Ehttp://www.romaniarts.co.uk/on-the-road-again-gypsies-roma-travellers-accommodation-training-day/early Years](http://www.romaniarts.co.uk/on-the-road-again-gypsies-roma-travellers-accommodation-training-day/early%20Years).

1.daļā tika apskatīti daži pazīstamākie Romi Latvijā.

2.daļā būs dziļāks salīdzinājums par visiem Latvijas Romu Aktivātoriem un tiem, kuri tiek saistīti ar romiem Latvijā ik reizi, kad tos redz un dzird publiski..

Saiknee & Atveerta

Satura Atbildīgā persona: psihologs **Andris Tertats**, Mag.psych.
tertats@inbox.lv / [facebook.com./draugiem.lv](https://www.facebook.com/draugiem.lv)

Iznākšanas datums un gads: 2016.gada oktobris
Sadarbībā ar biedrību "Jēkabpils NVO resursu centrs", reģ.Nr.40008108696,
Ziedojumus "Vidusdaugavas NVO avīzei"